

Velika Britanija

ODNOSI SA NARODNIM ZAKONIMA

Odeljak 3(1)

Do sada je moguće da se tako radi, osnovni zakoni i podređeni zakoni moraju biti protumačeni i uzeti u obzir na način koji je u skladu sa Konvencijom za ljudska prava.

Velika Britanija

ODNOSI SA NARODNIM ZAKONIMA

MEDJUTIM:

Odeljak 3(2)(b)

Ovaj odeljak ne utiče na važnost, stalno funkcionisanje ili osnazivanje bilo kog osnovnog zakona koji nije odgovarajući.

Velika Britanija

OBAVEZA ZASTITE – 1

Odeljak 6

(1) Nezakonito je da javna vlast obavlja svoju funkciju na način koji nije u skladu sa pravima Konvencije.

(2) Pododjeljak (1) se ne odnosi na ovaj Akt, jer kao rezultat jedne ili druge odredbe osnovnog zakona, vlast ne bi mogla da funkcionise na drugi način.

Velika Britanija

OBAVEZA ZASTITE – 2

Odeljak 19

(1)(a) Ministar Krune nadležan za zakone u Vecu ili Parlamentu mora da da izjavu da su po njegovom mišljenju odredbe Zakona u skladu sa pravima Konvencije.

Velika Britanija

PRAVNI LEKOVI - 1

Odeljak 7

(1)(a) Osoba koja tvrdi (ili koja veruje) da javna vlast funkcionise na način koji je nezakonit po Odeljku 6(1) može da pokrene postupke protiv vlasti po ovom Aktu na odgovarajućem sudu ili tribunalu.

Velika Britanija

PRAVNI LEKOVI – 2

Odeljak 8

U vezi sa svakim aktom [...] javne vlasti za koju sud utvrdi da je [...] nezakonit, može da garantuje pravni lek, ili poredak, u okviru svojih moći a za koje smatra da su odgovarajući.

Velika Britanija

PRAVNI LEKOVI – 3

Odeljak 4

(2) Ukoliko je Sud zadovoljan sa odredbom [ili primarnim zakonom] a to nije u skladu sa pravima konvencije, Sud moze da napravi deklaraciju o nekompatibilnosti.

Velika Britanija

OSVRT – 1

Odeljak 5

(1) Tamo gde Sud odluci da postoji nekompatibilnost, Kruna reaguje u skladu sa pravilima Suda.

Velika Britanija

FEEDBACK – 2

Odeljak 10

[Ukoliko je utvrđeno da Odredba zakona nije kompatibilna sa pravima Konvencije -]
(2) Ukoliko ministar Krune smatra da postoje razlozi sa postupak, on moze da naredi da se naprave izmene u zakonu koje bi pomogle da se ukloni nekompatibilnost.

Ljudska prava i ustavni zakon

LISTA

- ✓ Status sporazuma
- ✓ Stupanje na snagu
- ✓ Odnosi sa narodnim zakonima
- ✓ Duznost zastite ljudskih prava
- ✓ Pravni lekovi za krsenje ljudskih prava
- ✓ Povratni mehanizmi za izbegavanje buducih krsenja

Izbori i ustav: pronalaženje ravnoteže i izgradnja poverenja

- Zahvaljujem se OEBS-u, naročito Peru, Frenklinu, Bljerimu i Dženifer. Izvinjavam se prevodiocima zbog toga što pričam tako brzo!
- Prvo, važno je istaći da izbori ne čine demokratiju, koja je splet vrednosti, institucija, i prakse. Međutim, demokratski izbori nisu mogući bez poštovanja ljudskih prava, naročito slobode izražavanja i štampe, slobode kretanja unutar zemlje, slobode okupljanja i slobode udruživanja.
- Ali kako ustav može zaštititi i negovati demokratski proces, i izgraditi poverenje i legitimitet u izborni proces? Kada se posmatra izborni proces u ustavnom kontekstu, važno je napraviti ravnotežu između utvrđenih principa i ustavnih pravila i omogućiti fleksibilnost i pouzdanost koju zakoni i propisi mogu pružiti. Takođe bi trebalo da napomenem da Kosovo već ima snažno izgrađeno izbornu zakonodavstvo u knjigama. Šta bi trebalo da se nalazi u ustavu?
- Dva izvora: Priručnik za lica koja rade na izradi nacrtu postkonfliktnih ustava, i Kodeks dobre prakse u vezi izbornih pitanja Venecijanske komisije. Oba su odlični izvori. Priručnik za lica koja rade na izradi nacrtu pokriva:
  1. Vrste izbornog sistema
  2. Metode stvaranja izbornih jedinica
  3. Mehanizme za zastupljenost manjina i žena
  4. Postupke za izbore zakonodavnih i izvršnih ogranaka
  5. Dodeljivanje prava glasa biračima, i
  6. Uloge izbornog upravnog tela.

Izbori u ustavnom kontekstu

- Izborni procesi su kompleksne, standardizovane aktivnosti koje zahtevaju jasnu, jednostavnu i relativno obimnu pravnu definiciju kako bi se promovisali doslednost, pravičnost i zajedničko razumevanje izbornog okvira od strane svih ljudi koji su uključeni u izbore, kaže IFES.
- Ustavi se izbornim pitanjima bave na različite načine u zavisnosti od pojedinačnih zahteva zemlje. Izborne odredbe mogu biti posebna poglavlja ili članovi ustava, dok drugi stavljaju materiju u kontekst izbora za zakonodavne i izvršne ogranke.

Izborni pravni okvir

- Izborni pravni okvir jedne države takođe treba da precizira zahteve za izbornim upravnim telom (IUT). Način na koji IUT funkcioniše može biti definisan kroz mnoga različita dokumenta, uključujući međunarodne ugovori, ustav, nacionalne i regionalne zakone, i uredbe.
- Međunarodni ugovori i sporazumi pružaju okvir koji se može iskoristiti da se definiše i proceni izborni okvir zemlje: Dokumentat iz Kopenhagena, MPGPP, EKLJP.
- Postoji trend ka definisanju ključnih izbornih pitanja u Ustavu, što može pružiti izvodljiv način utvrđivanja izbornih normi protiv manipulacija vladajuće partije. Izborni sporazumi mogli bi takođe biti definisani i u nacionalnim zakonima i propisima.
- Izborni zakon jedne zemlje može biti jedan zakon ili više zakona koji naravno moraju biti u skladu jedan sa drugim. IUT ili izvršni ogranak vlade može biti u stanju da razvije propise koji mogu da popune praznine u zakonima; isti su obično predmet sudskih razmatranja. Za poverenje u izborni proces važno je da se svi delovi izbornog okvira – od ugovora do propisa – razmatraju i da su dostupni svakome ko je uključen u proces.
- *Potrebno je da se napravi ravnoteža između pružanja doslednog i predvidljivog pravnog okvira, dozvoljavajući IUT-u fleksibilnost da odgovori na promene političkih okolnosti. Krajnji rezultat je da količina detalja u ustavu ili statutarnom pravu predstavlja funkciju poverenja i pouzdanosti koju učesnici imaju u odnosu na sistem.*

Ustav

- Sve veći broj zemalja uključuje izborne odredbe u svoje ustave, često se usredsređujući na uspostavljanje Izbornog upravnog tela. Neki uspostavljaju IUT kao ustavno telo, kao što su:

1. Bangladeš
  2. Kostarika
  3. Fidži
  4. Gana
  5. Indija
  6. Indonezija
  7. Irak, i
  8. Urugvaj
- Stavljanje izbornih odredbi u ustav znači da one ne mogu biti menjane tako lako kao zakoni, i ustavi obično imaju veoma teške prepreke za izmene. Barijera koju ustavna utvrđenost postavlja pred vladajuće partije može opozicionim grupama dati osećaj bolje zaštite. Sa druge strane, utvrđenost više otežava izbornom sistemu da se prilagodi promenama.
  - Neke izborne odredbe koje su često uključene u ustave uključuju sledeće:
    1. Nezavisnost IUT-a
    2. Sastav IUT-a
    3. Mandat IUT-a
    4. Ovlašćenja i funkcije IUT-a
    5. Prava glasa ili uslovi za registraciju birača
    6. Prava političkih partija
    7. Ovlašćenja ili parametri za utvrđivanje granica
    8. Predsednički izborni sistemi
    9. Nacionalni zakonodavni izborni sistemi
    10. Prava kandidovanja ili kvalifikacije
    11. Izborni raspored ili rokovi, i
    12. Mehanizmi za izborne sporove
  - *Konačno, šta se nalazi unutar ustava ili delova zakona i propisa zavisi od lokalnih razmatranja i varira naširoko. Na primer,*
    1. Austrijski Ustav utvrđuje članstvo u IUT-u, pravo glasa, ulogu Ustavnog suda u izbornim sporovima, i izborni sistem;
    2. Bangladeš definiše ovlašćenja, nezavisnost i funkcije IUT-a, pravo glasa, kvalifikacije kandidata i rokove za utvrđivanje datuma izbora;
    3. Ustav Kameruna bavi se pravima političkih partija, kvalifikacijama kandidata, rokovima za održavanje izbora i ovlašćenjima Vrhovnog suda i Ustavnog saveta kako bi razrešavali izborne sporove;
    4. Kostarika je ustanovila nezavisnost, članstvo i funkcije IUT-a, kao i bavljenje pravom glasa, pravima političkih partija (uključujući i finansiranje od strane vlade), izbornim sistemima i kvalifikacijama kandidata;
    5. Ustav Češke Republike definiše pravo glasa, izborni sistem i rokove za održavanje izbora;
    6. Gana se osvrće na pravo glasa, uspostavlja IUT, pravo na osnivanje ili pristupanje političkoj partiji i razgraničava izborne jedinice;
    7. Indijski Ustav uspostavlja IUT, definiše pravo glasa, birački spisak, sprečava sudove da se mešaju u izborna pitanja i rezerviše mesta u Narodnom domu za pravno definisane "kaste" i "plemena";
    8. Madagaskar utvrđuje prava kandidovanja, izborni sistem za Senat i za predsednika, kao i ulogu Ustavnog suda u izborima i izbornim sporovima;
    9. Ustav Namibije navodi kvalifikacije i postupke za predsedničke izbore; i
    10. Ustav Perua uspostavlja različite institucije koje zajednički obavljaju posao jednog IUT-a i definiše odnose između njih i drugih institucija.
  - Iako postavljanje mnogo izbornih odredbi u ustav može biti način da se izgradi poverenje i legitimitet u celokupni proces, postoje i jasni nedostaci u postojanja previše detalja. Može biti teško promeniti izborni okvir ili za promene može biti potrebno previše vremena.
  - Na to u kojoj su meri izborne odredbe uključene u ustav značajno utiče nivo poverenja u izbornu administraciju zemlje. U mogim uspostavljenim demokratijama, gde visok nivo poverenja postoji u zakonodavnu i javnu administraciju ustavi se ne upućuju na ustanovljavanje IUT-a.
  - Ipak, širom sveta je uobičajeno da postoje nezavisni i snažni IUT-i, koji su podržavani sofisticiranim i detaljnim pravnim okvirima koji uključuju ključne izborne odredbe u ustav. Ova praksa izgrađuje poverenje učesnika u izborni proces.

Iza ustava: izborni zakoni i propisi

- Umesto uspostavljanja IUT-a putem ustava, IUT radije mogu biti uspostavljeni statutom. Zemlje kao što su Ujedinjeno Kraljevstvo (koja nema ustav u pisanoj formi), Australija, Burkina Faso i Kanada su uspostavili svoje IUT-e u potpunosti putem zakona.
- Takvo zakonodavstvo treba da definiše status nacionalnih IUT-a i/ ili njihovih pomoćnih IUT-a, uključujući odgovornosti, ovlašćenja i funkcije. Zakon takođe treba da pruži jasan i detaljan okvir kako bi se osiguralo poverenje i efikasnost, što treba da uključuje:
  1. imenovanje članova i osoblja IUT-a, kao i period imenovanja
  2. operativna pitanja upravljanja koja se odnose na registraciju birača, registraciju političke partije i kandidata, političke kampanje, obrazovanje birača, transparentnost IUT-a, glasanje, prebrojavanje glasova i objavljivanje rezultata;
  3. Pitanja finansija i upravljanja imovinom; i
  4. Izborne prekršaje i razrešavanje izbornih sporova.
- Ostala pitanja koja takođe mogu biti pokrivena uključuju utvrđivanje granica, i kodeksi ponašanja za članove i osoblje IUT-a, političke partije, medije i izborne posmatračke.
- Ponovo, treba napraviti dobru ravnotežu između previše i premalo detalja. Previše detalja u zakonodavstvu može imati za rezultat IUT koji nije u mogućnosti da odgovori na nove izazove i razvoj. Dobar primer ovoga može biti glasanje elektronskim putem ili promena organizacije IUT-a.

Podela na izborne jedinice

- Ustavi uglavnom navode izborne sisteme kao sistem sa jednom ili više izbornih jedinica; države moraju da odluče koliko predstavnika će biti izabrano iz svake izborne jedinice. Države moraju da razmotre kako izvrše podelu na izborne jedinice – iste mogu biti sastavljene na osnovu već postojećih granica ili nove mogu konfigurisane.
- Primer ponovne podela na izborne jedinice u Teksasu

Mehanizmi za manjine

- Mnoge države uključuju mehanizme u svoje ustave kako bi osigurali zastupljenost manjina, kao što su odvojena mesta ili posebni uslovi za manjinske partije. Odvojena mesta su mesta rezervisana za etničke ili verske manjine. Uslovi za partije navode da sve političke partije moraju da uključe kandidate iz različitih etničkih ili verskih grupa.
- Kodeks dobre prakse Vencijanske komsije iz jula 2002. godine navodi da specijalna pravila koja mogu garantovati manjinama rezervisana mesta (ili obezbediti izuzetke na normalno dodeljivanje mesta – na primer, izuzetak od zahteva za kvorumom) nisu u suprotnosti sa idejom podjednako prava glasa. Kodeks takođe navodi da ni kandidati niti birači ne treba budu prisiljeni da obelodane svoju pripadnost nacionalnoj manjini, i navode da informisanje birača treba da bude dostupno na lokalnom jeziku manjine.

Odredbe o zastupljenosti polova

- Države takođe mogu da odaberu odvojena mesta ili posebne uslove za partije u pogledu zastupljenosti žena. Kodeks dobre prakse Venecijanske komisije takođe navodi da zakonska pravila koja zahtevaju minimalan procenat zastupljenosti lica svakog pola među kandidatima ne treba da budu smatrana kao suprotnost principa podjednako prava glasa ukoliko ista imaju ustavne osnove.

Postupci za izbor zakonodavnih i izvršnih tela

- Takođe mogu da postoje odredbe o zakonodavnim telima: zakonodavno telo može biti jednodomno telo, koje promovise efikasnost i jedinstvo. U državama sa dvodomnim zakonodavnim telima, prvi dom uobičajeno služi interesima čitave države, dok drugi dom može da predstavlja regione, pokrajine, i ostale interese ili jedinice. Ustavi takođe mogu da uključe odredbe koje se odnose na izbor izvršnih organa, uključujući pravnu podobnost, trajanje mandata, zahteve u pogledu nominovanja i reizbora, i procenat glasova potrebnih da se pobedi na izborima.

Pravo glasa i pravo da se bude kandidat

- Kodeks dobre prakse u vezi izbornih pitanja Venecijanske komisije, izdat oktobra 2002. naglašava “osnovne principe evropskog izbornog nasleđa.” Ovo je koristan izvor ustavnih standarda. Venecijanska komisija naglašava pet principa: univerzalno, podjednako, slobodno, tajno i direktno pravo glasa.
- Univerzalno pravo glasa u načelu znači da sva ljudska bića imaju pravo da glasaju i pravo da se kandiduju na izborima. Ovo pravo može, i u stvari, treba da bude podložno određenim uslovima: godine starosti, nacionalnost, mesto prebivališta, i lišavanje prava da se bira i bude biran.
- Proceduralno, Venecijanska komisija naglašava da ovo znači da birački spisakovi moraju biti tačni, objavljeni, ažurirani i da imaju mehanizme razrešavanja sporova. Komisija takođe napominje da deo univerzalnog prava glasa uključuje jasne postupke za podnošenje kandidatura.
- Podjednako pravo glasa zahteva prava glasanja, ovlašćenja glasanja (jasnu i uravnoteženu raspodelu mesta na osnovu posebnih kriterijuma, jednakost mogućnosti kako za partije tako i za kandidate, zastupljenost nacionalnih manjina i jednakost i paritet polova.
- Slobodno pravo glasa uključuje nekoliko načela, uključujući slobodu birača da formiraju mišljenje (ovo znači da država mora biti neutralna u smislu finansiranja partija, medija, demonstracija, itd.), i da organi vlasti moraju da omoguće biračima da znaju za koga glasaju, kao i da nametnu sankcije za prekršaje.
- Slobodno pravo glasa takođe znači da birači treba da budu u mogućnosti da izražavaju svoje želje i da se bore protiv izbornih prevara: ovo znači da postupci glasanja treba da budu jednostavniji i upravljanje treba da bude transparentno.
- Tajnost prava glasa: za birača, tajno glasanje nije samo pravo već takođe i dužnost, i svaki obelodanjeni glasački listić treba da bude diskvalifikovan. Glasanje treba da bude pojedinačno, i nikakav spisak lica koja su glasala ne treba da bude objavljen.
- Direktno pravo glasa: Kodeks Venecijanske komisije takođe navodi da direktnim glasanjem mora biti izabrano sledeće:
  1. barem jedan dom nacionalnog Parlamenta;
  2. podnacionalna zakonodavna tela; i
  3. lokalni saveti.
- Dakle da zaokružimo, svaki ustavni proces je lokalni, i šta god da se desi sa Ustavom Kosova, to treba i mora da odražava posebne okolnosti na Kosovu. Mora biti napravljena ravnoteža između zakona i ustava i proces mora biti transparentan kako bi postojalo poverenje u sistem.
- Hvala vam što ste me saslušali i izvinjavam se što sam dugo pričao!

IZBORNI SISTEM.

1. Potreba za postojanje pravičnosti tokom sprovođenja izbornih postupaka, podele na izborne jedinice i upravljanje izborima. Uloga nepristrasne izborne komisije.
2. Izborni sistem. Proporcionalna zastupljenost je više odgovarajuća za podeljeno društvo. ALI – proporcionalna zastupljenost nije naziv jednog izbornog sistema, već čitavih raznolikih sistema, od kojih svaki traži da postigne idealnu zastupljenost u skladu sa mišljenjem.

OSNOVNI IZBOR KOJI TREBA NAČINITI;

- a. Sistem nacionalne liste ili liste izborne jedinice. Primer Izraela.
- b. Nivo praga ispod kog partija nije predstavljena.
- c. Najvažnije od svega – da li sistem dozvoljava biračima da izaberu između različitih kandidata njihove preferirane partije – ili čak između partija – ili da li ih ograničava da glasaju samo za listu partije, uz redosled kandidata koji je određen od strane partije.

ZATVORENE liste. Izrael i Nemačka. Nemački sistem.

FLEKSIBILNE liste. Belgija.

OTVORENE liste. Finska. Kombinuje opšte izbore sa osnovnim izborima.

SLOBODNE liste. Švajcarska i Luksemburg. Više odgovarajuće možda za konsenzualna društva.

Vernon Bogdanor,
juli 2006. godine

Druga ustavna pitanja

Volf-Majkl Mors
OEBS misija na Kosovu
Wolff-Michael.Mors@osce.org

Sadržaj

- Uporedjivanje ustava
- Ustavni razvoj
- Prenos suvereniteta

Uporedjivanje ustava

Normativni i simbolicki ustavi
→ stepen uticaja na politicku i drustvenu realnost

Uporedjivanje ustava

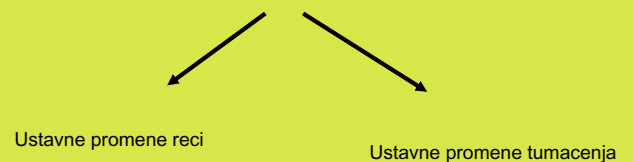
Vazni i ritualni ustavi
→ stepen efikasnosti regulise pravno i drustveno ponasanje

Uporedjivanje

Zahtevni i opisni ustavi
→ odnosi sa de fakto vlastima u drustvu

Ustavni razvoj

Ustavne promene reci

Fleksibilni/Rigidni ustavi

- Pisani ustav koji nije sadržan u samo jednom dokumentu
- Parlamentarna većina
- Različiti ustavni izvori
- Samo nekoliko primera
- Pisani ustav koji je sadržan u samo jednom dokumentu
- Zastita od previse fleksibilnosti
- Teoretski, tekst treba da bude jedinstven izvor
- Najuobicajeniji model

Nemacka

clan 79 [Izmene ustava]

(1) Ovaj Ustav može da se menja samo u onim statutima u kojima je moguće menjanje ili dopuna teksta. [...]

(2) Svaka izmena statuta zahteva dvotrecinsko glasanje članova Veka predstavnika [Bundestag] i dvotrecinsko glasanje Senata [Bundesrat].

(3) Izmene u Ustavu koje uticu na podelu federacije u drzavama [Lander], ucesce u principima drzave [Lander] u zakonima, ili glavni principi iz clanaka 1 i 20 su neprihvatljivi.

Nemacka

- Predlog Vlade, 5% članova Parlamenta ili Senata (Bundesrat)
- Izmene treba da budu jasno naznacene
- 2/3 većina u obe komore
- Apsolutna granica

Danska

Odeljak 88 [Ustavne izmene, glasanje birackog tela]

Kada Parlament usvoji neki zakon zarad neke nove ustavne odredbe, i Vlada zeli da nastavi sa tim, bice izdat sudski nalog za članove novog parlamenta. Ukoliko zakon ostane neizmenjen od strane Parlamenta koji zaseda posle izbora, zakon ce 6 meseci posle konacnog usvajanja biti predat biracima za usvajanje ili odbijanje direktnim glasanjem. Pravila za glasanje ce biti propisana Statutom. Ukoliko je većina osoba koje ucesvuju u glasanju, a najmanje 40 % biraca glasalo za ovaj zakona onakav kakvim ga usvoji Parlament, i ukoliko primi kraljevsku saglasnost, ovaj zakon bice integralni deo Ustava.

Danska

- Svaki član Parlamenta može da predstavi zakon
- Parlament usvaja zakon
- Parlament se raspusta
- Parlamentarni izbori
- Novi Parlament usvaja zakon
- Usvajanje referendumom uz najmanje 40% ucesca

Slovenija

[Deo] IX Postupak za izmenu Ustava

clan 168 (predlog za pokretanje postupka)

(1) Predlog da se pokrene postupak za izmenu Ustava moze da predlozi 20 poslanika Narodne skupstine, Vlada ili najmanje 30 000 glasaca.
 (2) O takvom predlogu odlucuje Narodna skupstina dvotrecinskom vecinom glasanja onih poslanika koji su prisutni.

clan 169 (clanovi za izmene Ustava)

Narodna skupstina usvaja clanove za menjanje Ustava glasanjem dvotrecinskom vecinom svih poslanika.

clan 170 (Potvrđivanje ustavnih izmena referendumom)

(1) Narodna skupstina mora da podnese predložene ustavne izmene glasilcima za usvajanje na referendumu, ukoliko to zahteva najmanje 30 poslanika.
 (2) Ustavne izmene se usvajaju referendumom ukoliko je vecina onih koja je glasala za isto, cinila vecinu svih glasaca koji su glasali na referendumu.

clan 171 (Objavljivanje ustavnih izmena)

Ustavne izmene stupaju na snagu nakon objavljivanja u Narodnoj skupstini.

Slovenija

- Predlog 20 CP-a, Vlade ili najmanje 30.000 glasaca
- 2/3 CP-a koji su prisutni usvajaju predlog za pokretanje postupka
- Usvajanje 2/3 CP-a
- 30 CP-a moze da zahteva referendum
- Usvajanje referendumom sa najmanje 50% ucesca

Ustavni razvoj

Ustavne promene reci

Ustavne promene tumacenja

Ustavne promene tumacenja

Danska

- Vrhovna vlast
- Kralj nije odgovoran za svoje akcije; njegova licnost je nepovrediva.
- Imenovanje/Raspustanje ministara
- Raspustanje parlamenta/novi izbori

Prenos suvereniteta

Nemacka

clan 24 [Kolektivni sistem bezbednosti]

(1) Federacija moze pravnim prenosom da prenese vlasti na medjunarodne institucije.

[...]

(2) Za odrzavanje mira, Federacija moze da se pridruzi sistemu obostrane kolektivne bezbednosti; i na taj nacin moze da se slozi sa takvim ogranicenjima na osnovu prava na suverenitet, radi odrzavanja mira i reda u Evropi i medju narodima sveta.

[..]

Nemacka

clan 23 [Evropska Unija]

(1) Da bi ucestvovala u Ujedinjenoj Evropi, Nemacka ucestvuje u razvoju Evropske Unije koja je vezana demokratijom, vladavinom zakona, drustvenim, i federalnim principima kao i principom subsidarnosti i obezbedjuje zastitu osnovnih prava sustinski jednakima sa pravima ovog Ustava. Federacija moze, radi toga i u saglasnosti sa Senatom [Bundesrat], da delegira suverenim vlastima. clan 79 II i III je primenjiv za Evropsku Uniju kao i za promene u uredbama kojima se menja znacenje ovog Ustava, ili za one izmene za koje je Parlament ovlascen.

Nemacka

- Evropska Unija koja je vezana demokratijom, vladavinom zakona, drustvenim, i federalnim principima kao i principom subsidarnosti i obezbedjuje zastitu osnovnih prava sustinski jednakima sa pravima ovog Ustava 2/3 vecinom u obe komore
- Apsolutna granica

Danska

Odeljak 20 [Podela vlasti]

(1) Nadleznosti koje su dodeljene po ovlasenjima Kraljevine po ovom ustavnom Aktu mogu da, do one mere kako je odredjeno statutom, budu dodeljene medjunarodnim vlastima u obostranom dogovoru sa drugim drzavama radi promovisanja medjunarodne vladavine zakona i saradnje.

(2) Za usvajanje zakona u skladu sa gore navedenom vecinom, zahteva se pet sestina clanova parlamenta. Ukoliko se ne postigne vecina, tamo gde se zahteva vecina za usvajanje obicnih zakona, i ukoliko se Vlada brine za to, ovaj zakon ce biti predat birackom telu za usvajanje ili odbijanje u skladu sa pravilima za referendum propisanim u odeljku 42.

Danska

- Zakon
- Za promovisanje medjunarodnih pravila i saradnju
- 5/6 vecine
- Ukoliko vecina u Parlamentu nije postignuta, bice poslata birackom telu za usvajanje → Vecina koja ne cini manje od 30% birackog tela

Slovenija

clan 3a [Evropska Unija]

(1) Shodno sporazumu ratifikovanom od strane Narodne skupstine dvotrecinskim glasanjem svih poslanika, Slovenija moze da prenese izvršenje dela svojih suverenih prava na medjunarodne organizacije koje se zasnivaju na postovanju ljudskih prava i osnovnih sloboda, demokratiju i principe vladavine zakona i mogu da stupe u odbrambeni savez sa drzavama koje su zasnovane na postovanju ovih vrednosti.

(2) Pre ratifikovanja sporazuma pomenutog u prethodnom paragrafu, Narodna skupstina moze da sazove referendum. Predlog se prihvata na referendumu ukoliko je vecina od onih koji su glasali glasala na legitimni nacin. Narodna skupstina je vezana rezultatima takvog referenduma. Ukoliko se odrzi takav referendum, referendum koji se tice zakona o ratifikaciji sporazuma referendum neće biti sazvan.

(3) Pravni akti i odluke usvojene u medjunarodnim organizacijama na koje je Slovenija prenela izvršenje dela svojih suverenih prava bice primenjeni u Sloveniji u skladu sa pravnim uredbama ovih organizacija.

(4) U postupcima za usvajanje pravnih akata i odluka u medjunarodnim organizacijama na koje je Slovenija prenela izvršavanje dela svojih suverenih prava, Vlada ce blagovremeno obavestiti Narodnu skupstinu o predlozima za takve akte i odluke kao i o svojim aktivnostima. Narodna skupstina moze da usvoji one stavove koje ce Vlada uzeti u obzir u svojim aktivnostima. Odnosi izmedju Narodne skupstine i Vlade opisani u ovom paragrafu ce u detalje biti regulisani zakonom usvajanjem dvotrecinske vecine glasova poslanika koji su prisutni.

Slovenija

- Medjunarodne organizacije zasnovane na postovanju ljudskih prava i osnovnih sloboda, demokratiji i principima vladavine zakona
- mogu da stupe u odbrambeni savez sa drzavama koje su zasnovane na postovanju ovih vrednosti
- Dvotrecinska vecina glasova svih clanova
- Parlament moze sazvati referendum (ukoliko sazove referendum, vezani su referendumom)
- Vladine akcije u pojedinim organizacijama

Druge ustavne odredbe

Pol R. Vilijams

Grupa za međunarodno pravo i politiku

www.publicinternationallaw.org

Odredbe

- Donosenje ustava
- Ustavni amandmani
- Identitet države
- Supremacija ustava
- Nacionalni identitet
- Državljanstvo
- Zvanicni glavni grad, zastava, himna, simbol i praznici
- Zvanicni jezik
- Vanredno stanje

Donosenje ustava

- Obezbedjivanje efikasnih mehanizama za donosenje i izmenu ustava najvazniji su za obezbedjivanje integriteta i stabilnosti.
- Vecina posleratnih država uslovljavaju stavljanje na snagu novog ustava formalnim usvajanjem. Države najcesce biraju da usvajaju svoje ustave na jedan od dva nacina: (1) glasanjem skupstine ili (2) narodnim referendumom. Manji broj posleratnih ustava dozvoljava oba ova mehanizma za usvajanje. Bez obzira na nacin usvajanja, ustavom se moze propisati i datum kada stupa na snagu.

Glasanje skupstine

Neke posleratne države donose ustave preko usvajanja zakonodavnog tela, obicno glasanjem dvotrecinske ili trocetvrtinske vecine. Posto potrebni broj zakonodavaca usvoji ustav, on moze da stupi na snagu na dan kada bude proglasen u skupstini. Prednost uslova vece vecine od proste sastoji se u tome sto ono oznacava opstu podrsku i obezbedjuje da ustav ne predstavlja volju samo uske vecine stranaka, sto pomaze da se promovise veća stabilnost.

Primer formulacije: Glasanje skupstine

Ovaj se ustav usvaja [dvotrecinskom/trocetvrtinskom] većinom glasova ukupnog broja poslanika Skupstine.

Ovaj ustav stupa na snagu na dan kada se proglaši u Skupstini.

Izmene i dopune ustava

Vecina posleratnih ustava uspostavlja odredjenu proceduru za predlaganje i usvajanje amandmana. Postupak je vazan jer izmene ustava mogu da izmene osnovne principe države i da uticu na vecinu ili sve stanovnike. Kod skiciranja postupka za izmenu ustava postoje nekoliko stvari koje posleratna država treba da uzme u obzir: postupak za predlaganje amandmana; postupak pisanja amandmana; postupak za usvajanje amandmana; i odlucivanje o tome da li nametnuti ogranicenja na predmet i/ili rokove amandmana.

Postupak predlaganja amandmana

Ustavom se moze propisati jedan ili vise metoda za predlaganje amandmana; mogucnosti se dele na cetiri opste kategorije.

Prvo, amandman moze da se predlaze glasanjem odredenog broja poslanika državne Skupstine. Na primer, taj broj moze da bude jedna petina, jedna trecina, polovina ili dve trecine poslanika. Druga mogucnost je da se dodeli ovlasćenje samo izvršnom ogranku. Treća mogućnost je dodela ovlasćenja većoj grupi građana koja ima pravo glasa. Velicina ove grupe treba da bude dovoljno mala da omogući razmatranje, ali dovoljno velika da pokazuje angazovanje znatnog dela naroda. Poslednja mogućnost je da se dozvoli opstoj javnosti da predlaze amandmane putem narodnog referenduma. Ustav moze da ukljuci bilo koju kombinaciju ovih cetiri mogucnosti.

Primer formulacije: Predlaganje amandmana

Mogućnost 1: Glasanje skupstine

Inicijativu za izmenu ovog ustava mogu da preduzmu najmanje [dve trećine/tri četvrtine] poslanika Skupstine.

Mogućnost 2: Predlog izvršnog ogranka

Predlog amandmana bilo koje odredbe ovog ustava može da pokrene [Predsednik/Premijer].

Mogućnost 3: Skupstina biraca

Predloge da se izmeni ovaj ustav može da daju skupstina biraca, koja se sastoji od [broj] biraca sa pravom glasa.

Mogućnost 4: Narodni referendum

Predloge o izmeni ovog ustava može da da narod putem narodnog referenduma.

Postupak pisanja amandmana

Neki post-konfliktni ustavi imaju specijalne odredbe i/ili uslove o pisanju predloga amandmana. Neke post-konfliktne države zahtevaju uspostavljanje vladinih odbora za pisanje nacrt predloga ustavnih amandmana. Praktično postoje bezbrojne mogućnosti za postupke kojima post-konfliktna država može da omogući izmenu ustava. Bez obzira na izabrani postupak, država može da uzme u obzir potrebu za visokim stepenom javne podrške radi izmene ustava. Država može da uzme u obzir potrebu za adekvatnim trenutkom da bi javnost i zakonodavac shvatili predloženu promenu i raspravljali o njoj.

Primer formulacije: Pisanje amandmana Obrazovanje specijalnog odbora

Da bi se sproveli predlozi o amandmanu na ustav, komisija koju čine članovi [vlade/Skupstine/Vrhovnog suda], se uspostavlja dekretom predsednika, i ta komisija priprema nacrt amandmana.

Proces usvajanja amandmana

Postupak usvajanja amandmana na ustav se dosta razlikuje među državama. Postoje ustavi definišu osnovne principe i strukture države, mnoge države zahtevaju visoki nivo društvenog i političkog slaganja za izmenu ustava nego što je potrebno da bi se doneo neki opšti zakon.

Mogući načini za usvajanje:

- (1) usvajanje predloženog amandmana od strane određenog broja poslanika;
- (2) usvajanje predloženog amandmana od strane određenog broja poslanika plus usvajanje izvršnog ogranka;
- (3) usvajanje predloženog amandmana od strane određenog broja poslanika koje sledi ratifikacija narodnim referendumom;
- (4) podnošenje predloženog amandmana na usvajanje na referendumu,
- (5) usvajanje određenog broja poslanika iz država članica nacije; i
- (6) javna debata i referendum.

Primer formulacije: usvajanje amandmana

Mogućnost 1: Usvajanje u narodnoj skupstini
Ustavne amandmane mora da usvoji [dvo-trećinska/tro-petinska] većina u Skupstini.

Mogućnost 2: Usvajanje Narodne skupstine plus usvajanje izvršnog ogranka
Ustavne amandmane mora da usvoji [dvo-trećinska/tri-petinska] većina poslanika Skupstine. Nakon usvajanja zakona, izvršni ogranak mora da usvoji amandman pre nego što on stupa na snagu.

Mogućnost 3: Usvajanje u narodnoj skupstini plus narodni referendum
Ustavne amandmane mora da usvoji [dvo-trećinska/tro-petinska] većina poslanika Skupstine. Postoje Skupstina usvoji amandman, on se podnosi na ratifikaciju referendumom, koji se obavlja prema zakonu o referendumu.

Mogućnost 4: Narodni referendum
Amandman postaje ratifikovan posto ga usvoji [dve trećine] glasača sa pravom glasa na narodnom referendumu.

Mogućnost 5: Usvajanje zakona države
Amandman mora da ratifikuju zakonodavci [dve trećine/tri četvrtine] provincija ili konvencijama u [dve trećine/tri četvrtine].

Mogućnost 6: Nacionalno usvajanje zakona plus javna rasprava i referendum
Predloženi amandman se, posle usvajanja Skupstine, podnosi na javnu raspravu i na referendum.

Ogranicenja

Postoje ustavi često sadrže fundamentalne principe i osnovne principe države, post-konfliktne države mogu da ograniče njihovo menjanje. Konkretno, neke države ne dozvoljavaju nikakve izmene ustava za vreme vanrednog stanja ili rata. Druge zabranjuju amandmane o veri. Druge države ograničavaju ustavne amandmane koji se odnose na fundamentalna prava tako da su izmene nemoguće osim ako ta prava time ne dobijaju snazniju zaštitu. Na kraju, neke države ograničavaju amandmane tako da ovi ne mogu da izmene fundamentalne aspekte države.

Primer formulacije: Ogranicenja

- *Bez amandmana za vreme vanrednog stanja ili rata:*
Ovaj ustav se ne može menjati u vreme [vanredno stanje].
- *Nema amandmana o veri:*
Amandmani o pridržavanju osnova državne religije nisu dozvoljeni.
- *Fundamentalna prava se ne mogu oslabiti:*
Amandmani o fundamentalnim pravima ljudi dozvoljeni su samo da bi se oni učinili delotvornijim.
- *Ne može se menjati priroda države:*
Ni jedan ustavni amandman ne može da naruši prirodu države ili integritet nacionalne teritorije.

Identitet države

Ustavom se može utvrditi vrsta Vlade i granice države kojom ona upravlja, i priroda granica. Vecina post-konfliktnih ustava ima i odredbe kojima se objavljuje nezavisnost i suverenitet države. Ta objava može da uključi tekst kojim se kaže da je suverenitet države neizmenjiv, nedeljiv i neprenosiv. Dalje, ta odredba može da pominje i izvor suvereniteta – često da on potice od, i poveren je, narodu.

Primer formulacije: Identitet države

Granice:

Granice [države] jesu [geografski opis granica]. Granice se jedino mogu menjati u skladu sa međunarodnim zakonom, mirnim sredstvima i sporazumno.

Vrsta Vlade:

[država] je [parlamentarna republika].

Suverenitet:

[država] je nezavisna, suverena država. Suverenitet je neizmenjiv, nedeljiv, neprenosiv i potice od naroda [države] i njemu poveren.

Supremacy of the Constitution

Some post-conflict constitutions include a provision providing that it is the supreme law of the land and any laws inconsistent with it have no force. Including such a provision may prevent provincial or municipal governments from enacting laws inconsistent with constitutional principles.

Sample Language: Supremacy of the Constitution

This Constitution is the supreme law of [state]. Any laws inconsistent with this Constitution shall be void.

Nacionalni identitet

Post-konfliktne države sa više nacionalnosti ili etničkih grupa često imaju odredbu u ustavu kojom se opisuje nacionalni identitet. U definisanju nacionalnog identiteta, ustavi mogu da potvrde različite nacionalnosti u državi dok istovremeno pominju jednakost i jedinstvo građana države.

Primer formulacije: Nacionalni identitet

[Država] je zemlja sa više nacionalnosti. [Država] pripada svima koji u njoj žive, ujedinjeni svojom raznolikoseu, zajedničkom istorijom, svrhom i sudbinom, i rešeni da radimo zajedno na promovisanju dobre vladavine i blagostanja svih građana [države].

Državljanstvo

Vecina post-konfliktnih ustava pominje državljanstvo na jedan od dva načina: bilo opisom određenih uslova za državljanstvo ili prosto pominjući da građani imaju i prava i dužnosti državljanstva. Ako država izabere da navede uslove za državljanstvo u svom ustavu, taj deo može da obuhvati i načine kako pojedinac može da se kvalifikuje za državljanstvo države. Tipični načini za sticanje državljanstva jesu rođenje u državi, jedan ili oba roditelja kao građana, ili naturalizaciju kao građana.

Primer formulacije: Državljanstvo

Mogućnost 1: prava i dužnosti državljanstva

Svi građani [države] podjednako imaju pravo na prava, privilegije i beneficije državljanstva; i jednake dužnosti i odgovornosti državljanstva.

Mogućnost 2: Uslovi za državljanstvo

Svako lice rođeno u [država], sa roditeljem koji je građanin [države], ili ko je naturalizovan kao građanin [država], smatra se za građanina [država].

Zvanicni glavni grad, zastava, himna, simbol i praznici

Neki post-konfliktni ustavi određuju glavni grad države, zvaničnu zastavu, simbol, himnu i praznike. Međutim, neki post-konfliktni ustavi predviđaju da pojednostiti o ovim pitanjima treba da se odrede zakonom. Ako se ovo odredi ustavom, te odredbe su obično proste, jasni opisi.

Mogućnost 1: Određivanje zvaničnog glavnog grada, zastave, himne, simbola i praznika države u ustavu

Glavni grad [države] je [glavni grad].
Nacionalna zastava je [opis zastave].
[Grb/simbol] [države] je [opis grba/simbola].
Nacionalna himna [države] je [naziv nacionalne himne].
Državni praznik[ci] [države] [su] [naziv i datum državnog (ih) praznika].

Mogućnost 2: Ostaviti određenje zvaničnog glavnog grada, zastave, himne, grba i praznika države za zakon

Određenje glavnog grada, državnih praznika, oblika i dimenzija nacionalne zastave i simbola, sadržaj teksta nacionalne himne i njihove upotrebe biće uređeno zakonom.

Sluzbeni jezik

Neki post-konfliktni ustavi određuju jedan ili više jezika kao zvanični državni jezik(e). Međutim u državama gde se govori više jezika, ustavno priznanje zvaničnog jezika može da dovede do trvenja ili sukoba zbog osećaja marginalizacije pojedinaca koji govore nezvanični jezik. Jedna mogućnost je da se uvede kao obavezan jedan ili više zvaničnih jezika. Druga je mogućnost da se objavi jedan ili više zvaničnih jezika, i prizna i omogući i/ili zastiti upotreba drugih jezika. Ova druga mogućnost je možda najpoželjnija tamo gde ima više domaćih ili regionalnih jezika.

Mogućnost 1: Uvodjenje jednog ili više zvaničnih jezik(a) [Jezik(ci)] je zvanični jezik[jezici].

Mogućnost 2: Uvodjenje zvaničnih jezik(a), ali zaštita za sve jezike

[jezik(ci)] je zvanični jezik[ci]. Garantovana je ravnopravnost svih jezika, i građani imaju pravo da obrazuju svoju decu na maternem jeziku.

Vanredno stanje

Post-konfliktni ustavi obično imaju odredbe o vanrednom stanju

Definisanje vanrednog stanja

Nekim ustavima definiše se šta čini vanredno stanje, kao za vreme rata, neposredne opasnosti po nezavisnost i jedinstvo zemlje, ili u slučaju teške prirodne katastrofe. Druge ostavljaju definisanje i proglašavanje vanrednog stanja diskrecionom pravu jednog ili više ogranaka vlade.

Primer formulacije: Definisano vanrednog stanja

Mogućnost 1: Eksplicitna definicija

Objava vanrednog stanja je moguće samo ako je [život nacije u opasnosti od rata, invazije, opsteg ustanka, nereda, prirodne katastrofe ili drugo]; a objava je potrebna da bi se ponovo uspostavio mir i reda.

Mogućnost 2: Dozvoliti Vladi da definiše

Kada se čini da preči neposredna opasnost koji će dovesti do teskih posledica po javnost ili u slučaju događaja koji sami po sebi predstavljaju, zbog svoje prirode i ozbiljnosti, nesreću za javnost ili prirodnu katastrofu, [Predsednik/Premijer/vecina poslanika] u [državi] mogu da objave vanredno stanje.

Ovlašćenje da se proglasi vanredno stanje

Ustav može da ima i odredbe o tome ko ima ovlašćenje da proglasi vanredno stanje. Neke posleratne zemlje ovo ovlašćenje poveravaju isključivo izvršnom ogranaku. Druge zahtevaju siri konsenzus kao što je potvrdno glasanje dvotrecinske većine Skupštine, sa rezervnim planom za slučaj da ona na može da se sastane.

Primer formulacije: Ovlašćenje za proglašenje

Mogućnost 1: izvršni ogranak može da proglasi

[Predsednik/Premijer] može da proglasi vanredno stanje.

Mogućnost 2: Skupština može da proglasi

Vanredno stanje može da proglasi potvrđan glas [većine/dvotrecinske] poslanika. Ako Skupština ne može da se sazove za vreme vanrednog stanja, [predsednik] [države], na predlog [veća ministara], ima pravo da izdaje akt koji ima snagu zakona, koji mora da usvoji Skupština na svom prvom sastanku.

Ograničenja za vreme vanrednog stanja

Ustavom mogu da se definišu i vrste i opseg ograničenja za vreme vanrednog stanja. Jedno takvo ograničenje jeste zabrana svih izmena. Druga mogućnost je da se ograničenja mogu ograničiti na ona koja se ne odnose na fundamentalna prava kao što je pravo na život, zabrana torture, surovog ili ponižavajućeg tretmana ili kazni, ili zakonske definicije krivičnih prestupa i kazni.

Ustavi mogu da sadrže i odredbu kojom se zabranjuje raspustanje ili ukidanje bilo kog državnog organa ili njihovih ovlašćenja prema ustavu za vreme trajanja vanrednog stanja.

Primer formulacije: ograničenja

Nema ustavnih amandmana:

Za vreme vanrednog stanja nema revizije ustava.

Nema ustavnih amandmana osnovnih prava:

U slučaju vanrednog stanja ili rata, ljudska prava i slobode kako su definisani ustavom i drugim zakonima mogu biti ograničeni jedino zakonom.

Takav zakon ne može da utiče na pravo na život, sloboda misli, savesti i vere, kao i opravda da se ne bude predmet torture ili neljudskog ili surovog tretmana.

Nema raspustanja Vlade

Skupština ne može da se raspusti za vreme vanrednog stanja.

Trajanje vanrednog stanja

Može da se propise maksimalno trajanje vanrednog stanja i načini, ako ih ima, za produženje tog perioda.

Primer formulacije: Trajanje

[Već ministara/Predsednik/Premijer] može da odluči o vanrednom stanju u jednom delu ili celoj teritoriji države, koje traje dok god postoji opasnost, ali ne duže od [30/60/90] dana.

Produženje roka vanrednog stanja moguće je samo uz pristanak [Skupštine], za svakih [30] dana, u trajanju od najviše [90] dana.

